

บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

กฤษฎา แก้วเกลี้ยง¹

Krissada Kaewkliang

ชื่อหนังสือ : Siamese Melting Pot : ก่อร่างเป็นบางกอก

ผู้แต่ง : Edward Van Royx

ผู้แปล : ยุกติ มุกดาวิจิตร

ปีที่พิมพ์ : 2565

สำนักพิมพ์ : มติชน

จำนวนหน้า : 552 หน้า

ISBN : 978-974-02-1773-2

“สิ่งที่ผมคิดแต่แรกว่า ไม่ได้มีความพิเศษใดนอกเสียจากเป็นย่านกลางเมืองเรียบง่าย แท้จริงแล้วเต็มไปด้วยความหลากหลายอันโดดเด่นที่เปี่ยมไปด้วยเสน่ห์ที่ลึกลับ” จากข้อความที่ถูกนำเสนอไว้บริเวณปกด้านหลังของหนังสือที่ยกมาแสดงนี้ สามารถชี้ให้เห็นถึงความน่าสนใจของหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้แต่งเป็นชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย และได้พบกับสภาพแวดล้อมที่ชวนให้เกิดความสนใจจำนวนมาก ผู้แต่งจึงได้เขียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแปลกใหม่ที่ตนเองได้พบเห็นไว้ โดยลีลาการเขียนมีลักษณะเป็นการเล่าสิ่งที่ผู้เขียนพบเห็นในแง่มุมต่าง ๆ เจือไปด้วยแง่คิดในเชิงวิชาการที่มีการวิเคราะห์และวิพากษ์สิ่งที่ผู้เขียนพบเห็นตามทัศนะของผู้เขียนในฐานะชาวต่างชาติที่ถูกหล่อหลอมมาในบริบทของสังคมที่แตกต่างจากสังคมไทยอย่างมาก ส่งผลให้ผู้เขียนมีการใช้โลกทัศน์ของตนเองเข้ามาวิพากษ์ “สังคมบางกอก” อันเป็นที่ตั้งของกรุงเทพมหานครในปัจจุบันไว้ในแง่มุมที่แปลกใหม่

การอ่านหนังสือเล่มนี้ มิใช่การอ่านเพื่อยอมรับทัศนะของผู้เขียนที่มีต่อลักษณะของสังคมบางกอกไปเสียทั้งหมด เนื่องจากโลกทัศน์ของผู้เขียนเป็นโลกทัศน์ที่แตกต่างจากโลกทัศน์แบบไทย แต่เป็นการอ่านเพื่อเก็บความ อันจะทำให้ผู้อ่านมีโลกทัศน์ที่กว้างไกลมากขึ้น เนื่องจากผู้เขียนได้แสดงทัศนะของตนเองเกี่ยวกับสังคมไทยออกมา ทำให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยสามารถที่จะเข้าใจโลกทัศน์ของชาวต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่งความเข้าใจนี้จะนำไปสู่การยอมรับในความแตกต่างทางด้านความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อกัน และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หนังสือเล่มนี้ได้เผยให้เห็นบรรยากาศในอดีตของสังคมกรุงเทพมหานครที่ประกอบด้วย การใช้ชีวิตของผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์ที่เข้ามาอยู่ในสังคมเดียวกัน อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีอยู่ในเมืองหลวงของกรุงรัตนโกสินทร์

¹ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จ.นครนายก 26001

Academic Division, Chulachomklao Royal Military Academy, Nakornnayok, 26001 Thailand.

มาตั้งแต่อดีต ซึ่งความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ถูกบรรยายไว้ในหนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นถึงเสน่ห์ที่สำคัญของสังคมไทยที่เปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ได้แสดงออกถึงตัวตนของตนเอง แม้ว่าพื้นฐานของสังคมไทยจะมีลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่ง แต่ผู้คนในสังคมไทยทุกระดับชั้นก็ได้มีใจกว้างที่จะเปิดโอกาสให้ผู้คนจากเชื้อชาติและชาติพันธุ์ได้มีพื้นที่ของตนเองในการดำเนินชีวิตตามแบบแผนทางวัฒนธรรมของตนเอง ทั้งในด้านความคิดและรูปแบบการดำเนินชีวิต โดยไม่ได้ส่งผลให้ลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่ดำรงอยู่ก่อนหน้านี้สูญหายไป ดังนั้น การตั้งชื่อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ที่ใช้คำว่า Siamese Melting Pot จึงมีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่นำเสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างมาก

เนื่องจากคำว่า Melting Pot นั้นมีนัยยะที่สื่อถึงการดำเนินกลยุทธ์ของดินแดนแต่ละแห่งในการหลอมรวมให้บุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายในทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขบนพื้นฐานของการมีจุดร่วมระหว่างกัน ซึ่งในเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ สื่อให้เห็นว่า ในการดำเนินกลยุทธ์ของประเทศไทยในการหลอมรวมให้บุคคลที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์สามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขนั้น ประเทศไทยมิได้ใช้การสลายอัตลักษณ์ของบุคคลแต่ละกลุ่มให้สูญสลายไป แต่เป็นการพิจารณาลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละเชื้อชาติและชาติพันธุ์ จากนั้นจึงสร้างกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของกลุ่มบุคคลนั้น ๆ ส่งผลให้การปกครองกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ให้รายละเอียดไว้อย่างน่าสนใจ จึงนับเป็นสิ่งท้าทายของผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ในการอ่านเพื่อจับประเด็นว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการดำเนินกลยุทธ์ในลักษณะใดบ้าง เพื่อธำรงความสงบเรียบร้อยไว้ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย อันเป็นการฝึกสมองและฝึกทักษะการคิดในเชิงตรรกะตามลีลาการเขียนของหนังสือเล่มนี้ที่มีการอธิบายให้เหตุผล ตลอดจนแสดงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่นำมาแสดงอยู่ตลอดเวลา มิใช่การโฆษณาชวนเชื่อเพื่อให้ผู้อ่านเชื่อตามเสียทั้งหมด

เมื่อพิจารณาลักษณะการจัดแบ่งลำดับการนำเสนอเนื้อหา กล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้สามารถจัดลำดับการนำเสนอที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่นำเสนอได้เป็นอย่างดี จากการเรียบเรียงบทในการนำเสนอที่เริ่มตั้งแต่บริบทของสังคมไทยที่มีอยู่เดิม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่อาศัยในพื้นที่มาเป็นเวลายาวนาน จากนั้นจึงเริ่มนำเสนอรายละเอียดการอยู่อาศัยของกลุ่มเชื้อชาติและชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งกลุ่มที่มีอยู่เดิมและกลุ่มที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ และปิดท้ายด้วยการนำเสนอประเด็นในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในภาพรวมของสังคมไทย เพื่อสรุปรวบยอดทางความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาที่นำเสนอ ดังนี้

บทที่ 1 บางกอกดั้งเดิม : ภาพรวมทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์

บทที่ 2 ผู้บุกรุก : ชุมชนศาสนิกชาวโปรตุเกส

บทที่ 3 แดนสวรรค์อันปลอดภัย : ผู้ลี้ภัยชาวมอญ

บทที่ 4 ภายใต้การขู่เข็ญ : เชลยศึกชาวลาว

บทที่ 5 อัตลักษณ์ที่ช่วงชิง : ชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิม

บทที่ 6 ปรามมังกรให้เชื้อ : ชาวจีนผู้ขับเคี่ยว

บทที่ 7 บริเวณชายขอบ : ชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ

บทที่ 8 มองย้อนอดีต : บริบทของประเด็นที่ถกเถียงกัน

เอกลักษณ์สำคัญอีกประการหนึ่งของหนังสือเล่มนี้คือ สลีลาการเรียบเรียงเพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระที่มีลักษณะเป็นงานเขียนกึ่งวิชาการที่มี “ความกลมกล่อม” ในการนำเสนอ เนื่องจากผู้เขียนได้มีการกลั่นกรองเอาประสบการณ์ของตนเองที่ได้มีการเข้ามาสัมผัสกับบริบทของสังคมในกรุงเทพมหานครในสมัยนั้นมาผนวกพร้อมกับกระบวนการทางวิชาการที่ผู้เขียนมีอยู่ภายในตนอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ได้มีการนำเสนอออกมาโดยตรงในลักษณะของแนวคิดและทฤษฎีโดยตรง แต่มีการใช้ลีลาในการเขียน เพื่อชวนให้ผู้อ่านเข้าสู่ “โลก” ของตนเองเพื่อสื่อให้เห็นถึงทัศนะที่ผู้เขียนมีต่อสังคมไทยสมัยนั้น ซึ่งลีลาการเขียนในลักษณะนี้เป็นการชวนให้ผู้อ่านมีการติดตามอ่านหนังสือเล่มนี้จนจบ เนื่องจากการเขียนที่มีความต่อเนื่องในเชิงการนำเสนอเนื้อหาสาระตลอดจนความคิดของผู้เขียนที่ผู้อ่านจะต้องมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้อรรถรสในการอ่าน ประหนึ่งว่าผู้อ่านได้ย้อนเวลากลับไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้เขียนในช่วงเวลาที่ผู้เขียนกล่าวถึง และการแปลเนื้อหาที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงไว้จากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย จนทำให้หนังสือเล่มนี้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของสังคมไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี ย่อมต้องชมเชยผู้แปลที่สามารถใช้คำในการแปลจากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยได้อย่างมีอรรถรส เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของเนื้อหาแต่ละช่วงที่ผู้เขียนเรียบเรียงไว้ โดยหนังสือเล่มนี้ได้มีการนำข้อมูลในลักษณะของแผนที่และตารางเข้ามาประกอบการอธิบายด้วย จึงส่งผลให้การนำเสนอมีลักษณะที่หลากหลาย ไม่น่าเบื่อ และสร้างความรู้สึกลอยลางอ่านต่อให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี ซึ่งในส่วนท้ายของหนังสือยังมีการแสดงบรรณานุกรมและดรชนีคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องให้ผู้อ่านที่มีความสนใจในประเด็นเฉพาะได้ค้นคว้าต่ออีกด้วย

หนังสือ Siamese Melting Pot : ก่อร่างเป็นบางกอก มิใช่งานเขียนเชิงวิชาการที่มีไว้สำหรับนักวิชาการได้อ่านเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็มีไขว่คว้าที่มาจากจินตนาการของผู้เขียนเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นหนังสือเชิงสารคดีที่สามารถให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านที่จะได้ย้อนไปสำรวจวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติและชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองหลวงของประเทศไทยมาตั้งแต่อดีต เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าของตนเองในมิติที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ โดยการอ่านหนังสือเรื่องนี้ มิใช่การอ่านที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอเสียทั้งหมด หากแต่เป็นการอ่านเพื่อฝึกฝนทักษะทางความคิดของตนเองให้มีความเฉียบคมมากขึ้นจากเนื้อหาสาระและทัศนะเชิงวิชาการที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ รวมทั้งเพื่อทำให้เกิดแรงบันดาลใจในการหันมาสำรวจรากเหง้าของถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองว่า ถูกก่อร่างสร้างกันมาอย่างไร จนมีลักษณะแบบที่ปรากฏในปัจจุบัน อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองกำลังเป็นอยู่ และเข้าใจผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมสังคมโดยไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ จนนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขสืบไป